

Печера Млинки була відкрита у листопаді 1960 року. Історія походження її назви наступна. На джерелі безіменної річки в кінці 18 на початку 19 століть був побудований водяний млин, після чого річку назвали Млиночки, а хутір, який виник поряд – Млинки. У 70-х роках хутір приєднали до села Залісся і назва «Млинки» зникла з карти. Залишилася лише пам'ять у назві печери – «Млинки».

Особливість «Млинків» у тому, що тут можна прокласти маршрути як для спелеологів-початківців, так і для спелеологів-професіоналів. Тому в цій печері не раз проводилися всеукраїнські та всесоюзні змагання зі спелеотуризму

Крім того, у печері є красиві гіпсові кристали, сталактити і сталагміти, інші карстові форми і печера вважається однією з найкрасивіших печер України. Відкриті нові райони: Перемога, Мирний, Новорічний, Ранковий, Лимон, Мобільний, Молдаванка...

На відміну від багатьох своїх сестер, печера Млинки як би зберегла свій первозданий внутрішній вигляд: відсутність проведеного штучного освітлення надає їй незабутню внутрішню атмосферу, а вузькі проходи вимагають від туристів наявності певної фізичної підготовки. При цьому налобні ліхтарики і спеціальний одяг можна недорого взяти напрокат перед самим початком екскурсії.

Печера Млинки – унікальна пам'ятка природи. Вхід до печери розташований у верхній частині гіпсової кручі Скалки, над глибоким яром. Печера □ є однією з найпопулярніших на Тернопіллі. Спортивно-екскурсійний маршрут, що діє тут майже сорок років, розрахований на фізично підготовлених відвідувачів при наявності відповідного спорядження.

«Восьме чудо світу під землею» □ саме так називають Тернопільські печери, які за своєю красою і унікальністю не мають аналогів у всьому світі. Отже не треба їздити за тридев'ять земель, щоб побачити екзотичне диво, подібне до лабіринтів Мінотавра у Греції чи «кам'яної квітки» на Уралі. На Тернопіллі є велика кількість карстових печер, які є невід'ємною частиною ландшафтів Подільського краю, є цікавими для науки, мають величезне значення як рекреаційні ресурси, дають можливість для розвитку спелеотуризму, а також завдяки своєрідним мікрокліматичним умовам, практично незмінним і сформованим протягом століть, а через це унікальним, що створює можливу перспективу використання карстових печер Поділля як лікувальних, оздоровчих, кліматотерапевтичних об'єктів.

Що й казати, багата природними чудесами наша рідна земля. Шкода тільки, що багато людей навіть не здогадуються, яка незвичайна краса і хвилюючі таємниці приховані в її надрах. Але саме завдяки розвитку спелеотуризму ці «підземні перлини» Тернопільського краю щороку популяризуються серед все більшої і більшої кількості любителів екстриму і гострих відчуттів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дроздовський Й.П. Природа Борщівського району. – Тернопіль: Джура, 1999.
2. Кузнецов Д. Карстові печери Тернопільської області // Краєзнавство. Географія. Туризм. - №14-15. – С.22-25.
3. Літопис Борщівщини. Науково-краєзнавчий збірник. Вип. 1-10.
4. Радзівський В.О. Подорож у підземну казку: Путівник по карстових печерах Тернопільщини. – 2-ге вид. доп. і перероб. – Львів: каменярь, 1984. – 54 с., іл.
5. Сивий М.Я., Кітура В.М. Мінерально-ресурсний потенціал Тернопільської області (сучасний стан і перспективи). – Тернопіль, 1999. – С.260.

*Маркевич Т.
Науковий керівник – доц. Питуляк М.Р.*

СУЧАСНИЙ СТАН ЛІСІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Ліс — це тип природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище [1].

Ліси виконують захисні, водорегулюючі, рекреаційно-оздоровчі функції, а також використовуються як ресурсний матеріал для розвитку різних галузей економіки, створюють придатні умови для життя людини.

Питанню дослідження лісів присвячена чимало наукових праць таких вчених як С. А. Генсірука, П.С. Погребняка, С.М. Стойка, Г.Т. Криницького, В.Д. Бондаренка. Варто відмітити публікації місцевих науковців, які займалися вивченням лісів Тернопільської області, М.П. Чайковський, М.Я. Музика, Г.Л. Оліяр, І.М. Попадинець, П.Б. Хаєцький.

Головними природними чинниками, що здійснюють вплив на ріст, розвиток та розміщення лісів Тернопільської області є геологічна будова, рельєф, ґрунти, клімат. [3].

Загальна площа лісового фонду Тернопільської області становить 199,3 тис. га, в тому числі вкриті лісовою рослинністю землі становлять 192,4 тис. га. Лісистість області складає 13,9%. На даний час 156,5 тис. га лісів області перебувають у постійному користуванні 7 державних підприємств Тернопільського обласного управління лісового та мисливського господарства, а саме: Тернопільського, Кременецького, Чортківського, Буцацького лісових господарств, Бережанського лісомисливського господарства, природного заповідника «Медобори».

Ліси розміщені на території обласні нерівномірно. Найбільш залісненими районами Тернопільщини є Бережанський, Монастирський, Шумський, Кременецький та Підгаєцький, де лісистість становить 18-

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

32% (Табл. 1). Такі адміністративні райони як Борщівський, Гусятинський, Бучацький мають показники у межах 15,4-16%. У чотирьох адміністративних районах показник лісистості коливається в межах 4,9-6,5%, що є дуже низьким для території лісової зони.

Таблиця 1

Площа лісів Тернопільської області і лісистість за адміністративними районами

№ п/п	Адміністративні райони, тис. га	Площа районів, тис. га	Площа лісів, тис. га	Лісистість, %
1	Бережанський	66,1	21,5	32,5
2	Борщівський	100,6	16,1	16
3	Бучацький	80,2	12,4	15,4
4	Гусятинський	101,6	16,3	16
5	Заліщицький	68,4	10,2	14,9
6	Збаразький	86,4	7,2	8,3
7	Зборівський	97,8	10,6	10,8
8	Козівський	69,5	3,6	5,1
9	Кременецький	91,8	16,8	18,3
10	Лановецький	63,3	3,5	5,5
11	Монастирський	55,8	14,2	25,4
12	Підволочиський	83,8	4,1	4,9
13	Підгаєцький	49,7	9,4	18,9
14	Теребовлянський	113,1	9,5	8,3
15	Тернопільський	80,1	5,2	6,5
16	Чортківський	90,4	11,2	12,3
17	Шумський	83,8	20,6	24,5
	Всього	1382,4	192,4	13,9

Вікова структура лісів Тернопільської області характеризується переважанням середньовікових насаджень, частка яких від загальної площі становить 43,6%. На молодняки припадає 40,5%. Пристигаючі насадження займають 9,4% площі, стиглі та перестійні – 6,5% (Рис. 1).

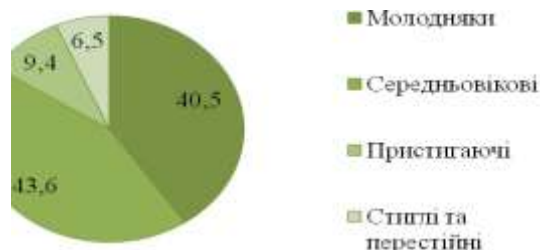

Рис. 1. Вікова структура лісів Тернопільської області, %

В породному складі лісів Тернопільської області переважають насадження твердолистяної групи порід (дуб, бук, ясен, клени, граб) – 80,9%, в тому числі дуб звичайний - 56,1% (Рис. 2). Переважна більшість твердолистяних порід зосереджена в західних адміністративних районах (Бережанському, Підгаєцькому, Монастирському), а також на півночі та півдні області

Група хвойних порід (сосна, ялина, модрина) в основному зосереджена в північних, північно-західних районах та на території Кременецького лісгоспу і становить 16,1% території [2].

М'яколистяні породи (береза, липа, вільха) займають 3,0% площі області. Вони зосереджені переважно в північних, північно-західних і західних адміністративних районах. На інші породи припадає – 0,3% території області (Рис. 2.).

Рис. 2. Склад деревних порід лісових насаджень Тернопільської області, %

Одним із видів лісокористування в області є заготівля деревини шляхом проведення рубок, які входять до найважливіших лісгосподарських заходів, спрямованих на формування високопродуктивних і

стійких лісостанів з високими екологічними та захисними функціями. В лісах області проводяться рубки догляду, санітарні та лісовідновні, рубки, пов'язані з реконструкцією малоцінних деревостанів, прокладанням кварталних просік та створенням протипожежних розривів, доглядом за підростом, узліссям, тощо.

Загальний запас деревини в лісах області – 32,9 млн. м³, у тому числі стиглих і перестійних – 3,9 млн. м³. Від усіх видів рубок у 2013 році заготовлено понад 245 тис. м³ деревини. У структурі заготові деревини за асортиментами переважають: техсировина, дрова та половник [4].

Лісгоспом щорічно заготовляється майже 16,1 тис. м³ деревини в результаті проведення рубок головного користування, з яких 11,5 тис. м³ цінних твердолистяних порід (дуб, бук, ясен - 4,8 тис. м³), хвойних - 1,4 тис. м³, м'яколистяних порід – 3,2 тис. м³. Найбільше деревини в результаті проведення рубок головного користування заготовляється Бережанським лісомисливським господарством і становить 29,2 тис. м³, а найменше – Чортківським лісовим господарством – 13 тис. м³ деревини.

Рубки головного користування в заповіднику «Медобори» не проводяться. За погодженням Головного управління національних природних парків і заповідної справи та Держуправління екології та природних ресурсів у Тернопільській області в заповіднику проводяться наступні лісгосподарські заходи, пов'язані з веденням лісового господарства: реконструктивне рубання вибіркове, санітарне рубання вибіркове, санітарне рубання суцільне, реконструктивне рубання, розчистка площ із наявністю рідкісних рослин.

Одним з видів лісокористування є рекреаційне використання лісів. Рівень сприятливості лісів для різних видів рекреаційних занять залежить від складу порід, умов місцезростання, а також і від віку насаджень. Найсприятливішими і сприятливими для відпочинку є середньовікові насадження. Молодняки можна розглядати як території, резервні для організації відпочинку [5].

Основою рекреаційних лісів Тернопільської області є лісопаркові масиви. Для них характерна певна рекреаційна оцінка (висока, середня, низька) та клас естетичної цінності (перший, другий, третій). Для області характерне переважання лісопарків із середньою рекреаційною оцінкою (за винятком Кременецького лісового господарства, в якому найбільшу площу займають лісопарки високої рекреаційної оцінки) а також лісопарків першого (Кременецьке, Тернопільське, Бучацьке лісові господарства) та другого (Бережанське ЛМГ, Чортківське лісове господарство) класів естетичної оцінки.

Рекреаційне лісокористування характерне і для території об'єктів ПЗФ. Основні види рекреації на територіях ПЗФ регулюються «Положенням про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України».

До основних видів рекреаційної діяльності на територіях об'єктів ПЗФ Тернопільської області належать:

- відпочинок (загальнооздоровчий, культурно-пізнавальний, короткостроковий 5-10годин до 1- 2 днів; розбиття наметів і розкладання вогнищ у спеціально обладнаних та відведених для цього місцях);

- екскурсійна діяльність - екскурсії (прогулянки) маркованими екологічними стежками, а також на виставки, в музеї, засновниками яких є установи ПЗФ, інші суб'єкти рекреаційної діяльності.

У межах природного заповідника «Медобори» діють еколого-пізнавальні стежки – «На гору Гостра», «На гору Богіт» та «До пущі Відлюдника». Відвідування здійснюється обов'язково у супроводі працівників заповідника, режим окремих стежок («На гору Богіт» та «До пущі Відлюдника») передбачає обмеження кількості відвідувачів та надання переваги окремим їх категоріям (науковцям, студентам). Таку тенденцію слід визнати позитивною, вона дозволяє зменшити антропогенне навантаження на екологічні стежки.

- оздоровлення - використання рекреантами природних лікувальних ресурсів ПЗФ з метою відновлення розумових, духовних і фізичних сил.

- любительське і спортивне полювання і рибальство

Таким чином, можна зробити висновок про те, ліси мають велике значення як в житті людей так і в структурі господарства. Слід зазначити, що лісистість Тернопільської області не відповідає показникам її положення в межах зони широколистяних лісів. Проте саме це і є додатковим стимулом розвитку лісівництва області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лісовий кодекс України (ст.1) м. Київ, 18.11.2012 N 3852-XII.
2. Лопух Г. Лісові ресурси Тернопільської області: стан, проблеми, перспективи// Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія Географія. – Тернопіль, 2008. – Вип. 2(24). – с. 240-247.
3. Природні умови та ресурси Тернопільщини / наук. ред.: М. Я. Сивий, Л. П. Царик. – Тернопіль: Терно-граф, 2011. – 512 с.
4. Тернопільське обласне управління лісового та мисливського господарства (Електронний ресурс) / Режим доступу: URL <http://www.ternopilis.te.ua>.
5. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія / Н.В. Фоменко. К.: Центр навчальної літератури, 2007 – 312 с.